

Број: 01,03,03/11-05-1-2663/17
Сарајево, 29.12.2017.

ИЗВЈЕШТАЈ

са састанка Парламентарног пленума Енергетске заједнице и Првог парламентарног форума Југоисточне Европе о енергетској ефикасности и клими, Беч, 19. и 20. 12. 2017.

Састанак Парламентарног пленума Енергетске заједнице одржан је 19. 12. 2017. у сједишту Енергетске заједнице у Бечу, док је наредног дана, 20. 12. 2017. одржан Први парламентарни форум Југоисточне Европе о енергетској ефикасности и клими у организацији Њемачког друштва за међународну сарадњу (GIZ), у оквиру пројекта Отвореног регионалног фонда за Југоисточну Европу (*Open Regional Fund for South-East Europe – Energy Efficiency - ORF - EE*).

Из Парламентарне скупштине БиХ овим скуповима присуствовали су Љиља Зовко, делегаткиња у Дому народа, и Предраг Кожул, посланик у Представничком дому ПСБиХ, који су замјенски чланови Парламентарног пленума Енергетске заједнице из Парламентарне скупштине БиХ. У делегацији ПСБиХ били су још Ненад Пандуревић, секретар Комисије за спољну и трговинску политику, царине, саобраћај и комуникације Дома народа, у улози секретара делегације, и Амила Жујо, преводилац.

I. Састанак Парламентарног пленума Енергетске заједнице, 19. 12. 2017.

Састанку су присуствовали представници осталих парламената уговорних страна Енергетске заједнице, и то:

1. Филип Вуковић, Скупштина Црне Горе,
2. Снежана Б. Петровић, Народна скупштина Републике Србије,
3. Жарко Мићин, Народна скупштина Републике Србије,
4. Хари Локвенец, Собрање Републике Македоније,
5. Горан Милевски, Собрање Републике Македоније,
6. Едвард Шалси, Парламент Републике Албаније,
7. Лев Теофилович Пидлисетски, Парламент Украјине (Врховна Рада),
8. Кахабер Кучава, Парламент Грузије,
9. Сала Бериша-Шала, Скупштина Косова*¹,
10. Хикмете Бајрами, Скупштина Косова*.

¹ Овај назив не прејудуцира позиције у вези са статусом и у сагласности је с УНСЦР 1244/99 и мишљењем Међународног суда правде о Косовској декларацији о независности

Састанку нису присуствовали представници Европског парламента и Парламента Републике Молдавије.

Осим представника парламената уговорних страна Енергетске заједнице, састанку је присуствовао и Јанез Копач, директор Секретаријата Енергетске заједнице, те Барбора Појнер, службеница у Секретаријату и секретарка Парламентарног пленума.

1. Уводна обраћања

Господин Копач је у име Секретаријата Енергетске заједнице поздравио све присутне и захвалио се на одзиву. Констатовао је да, упркос чињеници да састанку не присуствују представници Европског парламента, као ни Парламента Републике Молдавије, Парламентарни пленум има кворум за рад и одлучивање, с обзиром на то да је Нацртом пословника о раду предвиђено да кворум чини најмање 11 чланова Пленума из најмање 6 парламената земаља уговорних страна Енергетске заједнице.

У свом уводном обраћању Копач је нагласио потребу потпуног преузимања Трећег енергетског пакета као и његове пуне реализације у свим земљама чланицама. Информисао је присутне да се у Европском парламенту разматра Четврти енергетски пакет или Пакет чисте енергије којим ће бити, између осталог, дефинисане веће обавезе земаља ЕУ у погледу енергетске ефикасности, енергије из обновљивих извора, те управљање у Енергетској унији. Између осталог, истакао је да ће се током расправе о Пакету чисте енергије у Европском парламенту разматрати и амандмани који предвиђају обавезу земаља чланица ЕУ према земљама Енергетске заједнице у погледу осигурања стабилног снабдијевања енергијом.

Представник Европског парламента Клод Турме, који је заједно са представником Парламента Украјине аутор првог извјештаја Парламентарног пленума о сигурности снабдијевања енергијом, обратио се учесницима Пленума видео-поруком.

У наставку скупу се обратила Сала Бериша-Шала, као представница Скупштине Косова*, које у 2017. години предједава Енергетском заједницом. У име Енергетске заједнице пожељела је добродошлицу представнику Парламента Републике Грузије, која је од 01. 07. 2017. пуноправни члан Енергетске заједнице. Такође, захвалила се и представнику Парламента Украјине, Леву Пидлисеском, као и представнику Европског парламента, Колоду Турмеу, који су заједно припремили први извјештај Парламентарног пленума о сигурности снабдијевања енергијом у земљама Енергетске заједнице. Даље је нагласила значај Парламентарног пленума у повећању транспарентности као и у упознавању парламентарца о процесу доношења законодавства у ЕУ и Енергетској заједници из области енергије, али и других области на које енергија има утицај.

Такође, у свом обраћању је указала на проблеме с којима се Косово* суочава у енергетском сектору, као што је недовољно снабдијевање, недостатак гасне инфраструктуре, застарјели производни капацитети у енергетском сектору, недовољност обновљивих извора енергије, као и чињеницу да Косово* није члан Европске мреже оператора система електричне енергије (ENTSO-E). Истакла је да је Косово* направило велики напредак у преузимању Трећег енергетског пакета, мада остаје још много обавеза у погледу реализације.

Иако је првобитно било предвиђено обраћање и Јержија Бузека, предједавајућег Комитета за индустрију, истраживање и енергију Европског парламента, он ипак није присуствовао састанку, због, како је г. Копач информисао, болести.

2. Први извјештај Парламентарног пленума о сигурности снабдијевања енергијом у региону Енергетске заједнице

Први пут од свог успостављања, Парламентарни пленум је разматрао један извјештај с циљем коначног усвајања. Извјештај су, у складу са договором са претходног састанка Парламентарног пленума одржаног у априлу ове године у Бриселу, заједнички припремили Лев Пидлисески, представник Парламента Украјине у Парламентарном пленуму и Клод Турме, представник Европског парламента. Тема извјештаја је Сигурност снабдијевања енергијом у региону Енергетске заједнице.

На састанку Парламентарног пленума Извјештај је представио Лев Пидлисески. На почетку је истакао повећани значај сигурности снабдијевања енергијом у свијету који се убрзано мијења. Свјedoци смо убрзаног развоја технологија у области енергије (соларна енергија, шкриљци), појачане пажње у правцу очувања животне средине (глобално загађивање, фосилна горива), политичке трансформације, нестабилности тржишта и цијена енергената (гас и нафта), појачан утицај информатизације (дигитализација и кибернетичка безбједност). Све се то одражава и на снабдијевање енергијом. Питање сигурности снабдијевања енергијом није само национално питање, него једно од главних питања свјетске политике.

Већина земаља унутар Енергетске заједнице су нето увозници електричне енергије. Србија, Македонија, Молдавија и Босна и Херцеговина снабдијевају се гасом доминантно из Русије, што их чини веома рањивим на било какве турбуленције на тржишту. Украјина и Молдавија још увијек нису синхронизоване са ENTSO - Е мрежом (Европска мрежа оператора система електричне енергије). Већина земаља је оријентисана на доминантно један извор енергије. Земље морају тражити начина ка већој диверзификацији, флексибилности и трошковној ефикасности, те фокус обезбјеђења сигурности снабдијевања треба да буде помјерен са самодовољности унутар националних граница ка интеграцији на регионалном и европском нивоу.

Како би се постојећа ситуација у земљама Енергетске заједнице у погледу сигурности снабдијевања енергијом побољшала, истакао је да сљедеће обавезно мора бити узето у обзир:

- Пуна реализација Трећег енергетског пакета, што ће омогућити пуну искоришћеност и флексибилност расположивих капацитета и инфраструктуре.
- Дерегулација цијена гаса и електричне енергије се мора убрзати и окончати.
- Потребно је успоставити механизам сарадње између ЕУ и Енергетске заједнице за случај кризе у снабдијевању енергијом, с обзиром да ништа попут тога не постоји у пракси.
- Енергетска заједница треба да усвоји законодавство ЕУ у области сигурности снабдијевања енергијом, с обзиром на то да је таква регулатива у земљама Енергетске заједнице застарјела.
- Изградња нове и ефикасна употреба постојеће инфраструктуре у складу са Уредбом (ЕУ) 347/2013.
- Предузети мјере за повећање енергетске ефикасности, јер нигдје у Европи не постоји толико простора за унапређење енергетске ефикасности као у земљама Енергетске заједнице.
- Земље Енергетске заједнице треба да учине додатне напоре да испуне своје циљеве у погледу енергије из обновљивих извора до 2020. године, с обзиром да један број земаља озбиљно заостаје у досадашњем испуњавању преузетих обавеза.

У наставку је отворена расправа о Нацрту извјештаја, који је свим члановима Парламентарног пленума достављен прије састанка у Бечу. Делегација Народне скупштине Републике Србије је предложила неколико амандмана. Након расправе прихваћени су неки од предложених амандмана, тако да је текст Извјештаја коригован у односу на Нацрт извјештаја у тачкама 1, 4, 6, 7 и 22. Комплетан текст Извјештаја о сигурности снабдијевања енергијом у региону Енергетске заједнице, који је усвојио Парламентарни пленум Енергетске заједнице доставља се у прилогу.

3. Прелиминарни пословник о раду Парламентарног пленума

Јанез Копач је подсетио да је Нацрт прелиминарног пословника о раду разматран на свим претходним састанцима Парламентарног пленума, те да су у Нацрт који је достављен за овај састанак уграђени приједлози који су изнесени на претходним састанцима. Додао је да је одлуком Министарског савјета (у Тирани, у октобру 2015) којим је успостављен Парламентарни пленум предвиђено да се Пословник, који Пленум усвоји, доставља Министарском савјету на коначно одобравање, тако да ће Пословник који усвоји Парламентарни пленум бити прелиминарни, до коначног одобравања у Министарском савјету. Позвао је чланове Парламентарног пленума да, уколико имају, изнесу додатне приједлоге за измјене и допуне предложеног текста пословника.

Предраг Кожул је у име делегације ПСБиХ у Парламентарном пленуму предложио три амандмана. У члану 1. у ставу 5. који говори о броју чланова Пленума из Европског парламента предложено да тај број буде једнак броју чланова из земаља чланица Енергетске заједнице, што је у овом тренутку 18. У члану 5. у ставу 3. предложио је да умјесто „свака делегација“, „сваки члан“ може поставити једно питање годишње Министарском савјету. И у члану 7. став 1. предложио је да Секретаријат покрива трошкове учешћа, осим два парламентарца, још и једног државног службеника.

Јанез Копач се сагласио са прва два амандмана, док је у погледу трошкова учешћа на састанцима Парламентарног пленума изнио став да предложени амандман не може бити прихваћен јер је већ поменутом одлуком Министарског савјета о успостављању Парламентарног пленума предвиђено да ће Секретаријат финансирати трошкове учешћа за по два представника из сваке од чланица Енергетске заједнице. Предложио је Пленуму да прва два амандмана прихвате, а да се од трећег амандмана одустане, што су чланови Парламентарног пленума и прихватили. Комплетан текст Прелиминарног пословника о раду Парламентарног пленума са уграђеним амандманима налази се у прилогу овог извјештаја.

4. Презентација програма рада Енергетске заједнице у 2018.

Јанез Копач је прво подсјетио на тренутно најзначајнија питања у Енергетској заједници. Шест од осам чланица је успјешно окончало преузимање Трећег енергетског пакета, док је Грузија започела с том активношћу. Кључни изазов у наредном периоду за све земље Енергетске заједнице преостаје испуњавање обавеза које доноси Трећи енергетски пакет: јачање националних регулатора, агенција за енергију и тијела за конкуренцију и државну помоћ, те успјешно раздвајање оператора система преноса и дистрибуције. Такође, недовољан је напредак у прекограничној сарадњи и интеграцији како између земаља Енергетске заједнице тако и са земљама Европске уније. Све земље су забиљежиле напредак у области енергетске ефикасности, али простора за унапређење и даље има. Скроман напредак је остварен у преузимању и примјени Директиве о обновљивој енергији. Пет земаља (Албанија, Косово*, Македонија, Србија и Украјина) касне у испуњавању задатих циљева у погледу енергије из обновљивих извора до 2020. Босна и Херцеговина и Црна Гора за сада испуњавају своје циљеве у складу са преузетим обавезама. Међутим, у погледу укупне реализације преузетих обавеза, Босна и Херцеговина је на посљедњем мјесту са тек нешто мало више од 40% реализације.

У наставку је истакао најзначајније активности на које ће се Секретаријат фокусирати у 2018. години. У погледу гаса и електричне енергије биће то преузимање Трећег енергетског пакета у земљама које то још нису учиниле (БиХ, Македонија и Грузија), те његова ефикасна реализација. То подразумијева, између осталог, раздвајање и сертификацију оператера преноса електричне енергије, те израду потребног секундарног законодавства. Даље, радиће се на успостављању регионалног тржишта електричне енергије између земаља Западног Балкана и њихових сусједа из Европске уније, као и успостављање сличног тржишта између Украјине и Молдавије. Такође, напори ће бити усмјерени и на унапређења на тржишту гаса.

У погледу инфраструктуре биће припремљена и требало би да буде усвојена нова листа пројеката од интереса за Енергетску заједницу који ће укључивати, прије свега инфраструктуру у области гаса, електричне енергије и нафте. Осим тога приоритет ће бити и преузимање Уредбе о Трансевропској енергетској инфраструктури.

У наредној години почеће и дефинисање циљева за период након 2020. односно до 2030. у области обновљивих извора, енергетске ефикасности и смањења емисије стакленичких гасова у контексту Паришког споразума о климатским промјенама. Планирано је да се на регионалном нивоу поставе необавезујући циљеви и у складу са методологијом прихваћеном у ЕУ. Започеће и интегрисано планирање у области енергије и климе на националном и регионалном нивоу, те ће бити настављена реализација препорука о регулативи за механизам надгледања емисије стакленичких гасова.

У домену енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије пажња ће бити усмјерена на транспозицију и примјену Директиве о енергетској ефикасности, те на потпуну примјену Директиве о економским перформансама зграда. Поред тога планирано је увођење конкурентских поступака приликом додјеле субвенција за енергију из обновљивих извора.

У области заштите животне средине у наредној години примарне активности ће бити на извјештавању земаља Енергетске заједнице о емисији из великих ложишта, сарадњи између Секретаријата Енергетске заједнице и Европске агенције за животну средину, те оцјена утицаја Директиве о квалитету горива и Директиве о индустријским емисијама.

Осим наведеног, Секретаријат ће у наредној години радити на измјенама Уговора о успостављању Енергетске заједнице, на реализацији регионалних иницијатива попут иницијативе Западни Балкан 6 и *EU4Energy*. Такође, предвиђа се усвајање мјера о регионалној кооперацији како би се избјегле ситуације једностраних забрана извоза у кризним ситуацијама, те пружање помоћи у рјешавању регионалних спорова, посебно између Србије и Косова*.

На крају, г. Копач је најавио да би током 2018. требало да се одрже два састанка Парламентарног пленума. Први ће бити у Бриселу, у марту или априлу, док би други требало да буде одржан у октобру у Скопљу, с обзиром да ће у 2018. години Македонија предсједавати Енергетском заједницом.

5. Избор теме и извјестиоца за наредни извјештај

Јанез Копач је информисао да се очекује припрема једног извјештај о теми од интереса за Енергетску заједницу и за наредни састанак Парламентарног пленума. Извјештај треба заједно да припреме представник Парламентарног пленума Енергетске заједнице и представник Европског парламента, уз подршку Секретаријата Енергетске заједнице.

С обзиром на то да ће у 2018. години Македонија предсједавати Енергетском заједницом, члан Парламентарног пленума из Собрања Македоније Горан Милевски је прихватио да он буде један од извјестилаца, односно аутора извјештаја. Тема извјештаја, као и коизвјестилац из Европског парламента биће накнадно одређени у комуникацији са Секретаријатом Енергетске заједнице.

6. Годишњи пријем Секретаријата Енергетске заједнице

Сви учесници припремног састанка Парламентарног пленума увече су присуствовали редовном годишњем пријему који Секретаријат Енергетске заједнице организује за дипломате (амбасадоре земаља чланица и посматрача у ЕЗ, земаља чланица ЕУ и друге високе госте).

Директор Секретаријата Енергетске заједнице г. Копач упознао је присутне са најзначајнијим резултатима рада у претходној, те са плановима рада у наредној години.

II. Први парламентарни форум Југоисточне Европе о енергетској ефикасности и клими, 20. 12. 2017.

1. Уводна обраћања

Први парламентарни форум Југоисточне Европе о енергетској ефикасности и клими одржан је 20. 12. 2017. године, такође у сједишту Секретаријата Енергетске заједнице. Форум је организовао Отворени регионални фонд за Југоисточну Европу за енергетску ефикасност - Њемачко друштво за међународну сарадњу (GIZ – ORF EE) у оквиру пројекта Регионална сарадња и развој капацитета парламентарца Југоисточне Европе о енергетској ефикасности и заштити климе. Осим чланова Парламентарног пленума на Форуму су учествовали и представници релевантних министарстава и

цивилног друштва из земаља Југоисточне Европе како би разговарали о енергетској ефикасности и климатским промјенама. Форум је први догађај ове врсте у региону и биће одржаван редовно у наредне двије године.

У оводном обраћању Јасна Секуловић, пројект менаџер у GIZ-у, истакла је да је циљ Форума обезбиједити одрживу регионалну размјену информација и јачати капацитете парламентарца Југоисточне Европе, оснажујући их да лобирају и подстичу потребне реформе у областима заштите климе и енергетске ефикасности у земљама региона.

Јоаким Гаубе, директор GIZ ORF-EE, нагласио је да је форум важан елемент за јачање регионалне сарадње у Југоисточној Европи у погледу енергетске ефикасности и заштите климе. Истакао је да су снажне парламентарне институције и регионална сарадња најважнији фактори у осигурању да енергетска и климатска политика служе интересу људи које заступају парламенти.

Директор Секретаријата Енергетске заједнице Јанез Копач у уводном обраћању је поздравио ангажман GIZ-а и посебно његову одлуку да се Форуми одржавају заједно са сједницама Парламентарног пленума, посебно имајући у виду да ће у наредном периоду Енергетска заједница у своје надлежности укључити и питања у вези са климом и климатским промјенама.

2. Представљање подршке GIZ-а парламентарцима из Југоисточне Европе у области енергетске ефикасности

У наставку, Јасна Секуловић је детаљније представила GIZ-ов Отворени регионални фонд о енергетској ефикасности у Југоисточној Европи (ORF EE). GIZ ORF EE је регионални инструмент Њемачког савезног министарства за економски развој и сарадњу још од 2008. године. Своје активности усмјерава на министарства, парламентарце, невладин сектор и локалне заједнице. У оквиру пројекта покренут је 2010. године јавни дијалог о одрживој употреби енергије у Југоисточној Европи, с циљем развијања политичке воље за дјеловање путем јавног дијалога свих кључних сектора друштва и јачањем међусекторске сарадње. Поред тога циљ је и стимулисати јавни дијалог о политикама о енергетској ефикасности у земљама Југоисточне Европе, посебно уз укључивање парламентарца као кључних актера у процесу доношења одлука. Све активности реализују се у сарадњи са мрежом школа за политичке студије у земљама региона, те са организацијама цивилног друштва.

Пројекат Регионалне сарадње и развоја капацитета парламентарца Југоисточне Европе о енергетској ефикасности и заштити климе реализује се у периоду од октобра 2017. до септембра 2019. Циљна група су чланови парламената и стручно особље из надлежних комисија, те представници надлежних министарстава. Пројекат се реализује уз јаку партнерску сарадњу са Парламентарним пленумом Енергетске заједнице. Циљеви пројекта су успостављање регионалне платформе за сарадњу између парламентарца из региона Југоисточне Европе, јачање компетенција чланова парламената у области енергетске ефикасности и климатских промјена с циљем обликовања процеса доношења одлука заснованог на знању.

На националном нивоу пројекат ће бити усмјерен на сљедеће активности: парламентарна саслушања о енергетској ефикасности уз снажно укључивање министарстава и свих других заинтересованих страна, окупљање заинтересованих парламентарца и формирање парламентарних група „зелених“ с циљем придобијања веће подршке за реализацију политика енергетске ефикасности и климатских промјена.

3. Креирање развојних политика за очување климе

У наставку је др Зоран Морвај, експерт GIZ-а, одржао презентацију о енергетској ефикасности и очувању климе под називом „Креирање развојних политика за очување климе“. Др Морвај је у својој презентацији обрадио сљедећа питања:

- Импликације обавеза преузетих Париским споразумом о климатским промјенама,
- Сигурност снабдијевања енергијом и Мапа пута ЕУ у области енергије до 2050,
- Технолошка рјешења за одрживи урбани развој,
- Енергетска ефикасност и четврта индустријска револуција,
- Могућа рјешења за одрживи развој с аспекта енергије и климе.

Париским споразумом земље потписнице су преузеле обавезе да задрже повећање глобалне просјечне температуре на 2°C изнад нивоа у преиндустријском периоду те предузети мјере у сврху ограничавања раста глобалне просјечне температуре изнад 1,5°C изнад нивоа у преиндустријском периоду. Од 197 уговорних страна споразум је до сада ратификовало њих 170. Енергија је та која највише доприноси загађивању (79%) било у производњи било у потрошњи. Да би се заштитила клима, потребно је интегрисати политике и акционе планове у области енергије и климе.

У погледу сигурности снабдијевања енергијом Европска унија је веома зависна од увоза (90% сирове нафте, 66% природног гаса, 42% угаљ и друга чврста горива, 40% уранијум и друга нуклеарна горива). Европска унија плаћа око 1 милијарду евра

дневно за увоз енергије, или укупно годишње 6% свог БДП-а. Земље Енергетске заједнице увозе чак и више, неке земље чак 20% и више свог БДП-а дају на увоз енергије. Европска унија је зато поставила циљеве у погледу уштеда енергије (енергетска ефикасност) и производње из обновљивих извора за 27% до 2030. године. Европска унија сада припрема мапу пута за енергију до 2050, према којој је крајњи циљ декарбонизација економије ЕУ до 2050, тачније смањење емисије загађења из производње електричне енергије за 95%, емисије из транспорта за 60%, домаћинствава 90%, индустрије 85%. За постизање тих циљева кључни су енергетска ефикасност и производња енергије из обновљивих извора. Иако се ради о амбициозним циљевима, још увијек је то јефиније него да се настави са постојећим политикама.

Један од фокуса политика у области енергије и климе биће урбани развој. Градови су највећи економски центри, који генеришу око 80% БДП, али и највећи загађивачи, више од 70% емисије укупних загађења. У њима тренутно живи половина свјетске популације. С циљем смањења емисије из урбаних подручја биће неопходно увођење великог броја технолошких иновација у правцу „паметних градова“. „Паметни градови“ су урбане цјелине које интегришу велики број информационо-комуникационих технологија и „интернет ствари“ (*Internet of Things*) с циљем ефикаснијег пружања локалних услуга: локални информациони системи, школе, библиотеке, болнице, пословне и стамбене зграде, снабдијевање енергијом и водом, транспортни системи, управљање отпадом и друго. С циљем стварања „паметних градова“ Европска унија, почевши од 2021, планира да мобилише 180 милијарди евра годишње приватних и јавних средстава, што би требало допринијети повећању БДП-а за 1% и стварању 900.000 нових радних мјеста. Кључне технологије на којима ће се заснивати „паметни градови“ су: „паметне мреже“ и „паметно мјерење“, дистрибуирана производња енергије из обновљивих извора, „паметне нето нула енергетске зграде“, интелигентни градски транспортни системи, интегрисани градски енергетски системи, урбане информационе-комуникационе платформе, „паметне“ заједнице и „паметне политике“ и њихова примјена. „Паметни градови“ захтијевају „паметне локалне заједнице“, што подразумијева грађанско оснаживање и укључивање, укључивање рањивих заједница, подршку људима да трансформишу своја мјеста живљења („паметна домаћинства“, образовање, здравство, партиципаторно буџетирање), укључивање грађана, итд.

Чињеница да модерна економија улази у доба Четврте индустријске револуције доноси многе изазове али и могућности у погледу производње и употребе енергије и очувања животне средине. Четврта индустријска револуција заснива се на „паметној аутоматизацији“, односно кибернетичко-физичким системима и „интернету ствари“. Карактерише је висока адаптивност, ресурсна и енергетска ефикасност, ергономија, те интеграција партнера и купаца у пословне процесе и процесе стварања вриједности. Кључни стубови Четврте индустријске револуције су: енергија из обновљивих извора,

„паметне зграде“ и „нето нула енергетске зграде“, енергетска ефикасност, „паметне дистрибутивне мреже“ и „паметна мјерења“, енергетска мобилност и „складиштење енергије“. Додатно, Четврта индустријска револуција захтијева компетентне, стручне и савјесне појединце и активне заједнице. Производњу доминантно карактерише циркуларна економија заснована на ефикасној и вишеструкој употреби ресурса и рециклирању, и пасивној и активној енергетској ефикасности. Пасивна енергетска ефикасност значи унапређење технологије како би се производило уз мање енергије или унапређење производа који би током свог животног вијека трошили мање енергије. Активна енергетска ефикасност значи оптимизацију управљања, операција и одржавања енергетских система и услуга.

На крају презентације др Морвај је навео опције које стоје пред земљама као одговор на све изазове које модерно доба доноси у погледу енергије и климе:

- свака земља мора наћи властити пут за одржив енергетски и климатски развој,
- национални развој мора се заснивати на националним ресурсима,
- циљ треба да буде максимизација националне економске додате вриједности а не само снижавање трошкова,
- у погледу енергије, пожељна је интеграција енергетских тржишта, са ЕУ и регионално,
- максимално искоришћавање потенцијала за енергетску ефикасност у свим подручјима,
- пуно искоришћавање потенцијала за енергију из обновљивих извора,
- минимизирање увоза примарне енергије.

Да би у пракси било могуће креирање и вођење енергетских и климатских политика, неопходно је, између осталог, слjedeће:

- обезбиједити политичку вољу и финансијска средства,
- разумјети контекст, посебно тржиште,
- претворити то разумијевање у проводив концепт – интегрисани урбани системи управљања енергијом,
- изградити капацитете и обезбиједити компетентне кадрове за реализацију (људи и организационе структуре),
- што прије остварити одређене успјехе,
- упознати јавност и путем јавног дијалога одржавати сталну комуникацију.

Након презентације др. Морваја услиједила је дискусија у којој су учесници Форума износили своје ставове и описивали ситуацију у својим земљама у погледу политика које се тичу енергије и климатских промјена.

ПРИЛОГ:

- Извјештај Парламентарног пленума о сигурности снабдијевања енергијом у региону Енергетске заједнице,
- Прелиминарни пословник Парламентарног пленума Енергетске заједнице

Извјештај припремио:

Ненад Пандуревић,
секретар Комисије за спољну и
трговинску политику, царине, саобраћај
и комуникације Дома народа
Парламентарне скупштине БиХ

Извјештај одобрили:

Предраг Кожул,
замјенски члан Парламентарног
пленума Енергетске заједнице из
Парламентарне скупштине БиХ

Љиља Зовко,
замјенски члан Парламентарног
пленума Енергетске заједнице из
Парламентарне скупштине БиХ